

Бондарук П.

*магістрант II курсу спеціальності 103 Науки про Землю
Науковий керівник – доц. Питуляк М.В.*

СТРУКТУРА АГРОЛАНДШАФТІВ ПІДВОЛОЧИСЬКОГО РАЙОНУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇХ ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН

Метою статті є аналіз структури та екологічного стану агроландшафтів Підволочиського району.

У науковій літературі [5, 6] антропогенний сільськогосподарський ландшафт називають коротко – агроландшафт (АЛ). За В.І. Бураковим: «АЛ – це інтегральна антропогенно-природна територіальна система, яка спеціально проектується і створюється з метою екологічно раціонального й економічно ефективного сільськогосподарського виробництва, а також охорони і неухильно прогресуючої оптимізації його природних основ» [6].

У цьому визначенні йдеться не лише про адаптацію сільськогосподарського виробництва до природних ландшафтних умов, а й про можливість їх істотного поліпшення в умовах агроландшафту. Природно, що планування, структура та експлуатація АЛ мають кілька аспектів, але серед них на першому місці стоїть ґрунтовий аспект. Це зумовлено тим, що руйнування ландшафту починається з деградації ґрунтового покриву, а ґрунт – дзеркало ландшафту, «фокус» біосфери, він визначає «здоров'я ландшафтної сфери Землі» [6].

У структурі земельного фонду Підволочиського району найбільшу площу займають агроландшафти – 71777,1 га (85,7%). Найбільшу площу агроландшафти займають в межах Колодіївської, Кошляківської, Новосільської сільських рад (понад 3 тис. га). У структурі агроландшафтів району домінують орні землі, площа яких складає 62837,3 га (87,6%).

В окремих сільських радах частка орних земель у структурі агроландшафтів більша 90% – Гнилицькій, Кам'янківській, Клебанівській, Кривенській, Лисичанській, Магдалівській, Остап'ївській, Подільській і Хмелисківській.

Площа сіножатей і пасовищ є значно меншою і складає відповідно – 2903,2 га та 5444,7 га (4,0%, 7,6%). Найбільша частка сіножатей у структурі агроландшафтів у Дорофіївській, Качанівській, Мисловецькій, Пальчинській та Староміщинській сільських радах (10%-12%), а пасовищ у Терпилівській, Токівській, Турівській, Кошляківській та Дорофіївській сільських радах (11%-15%).

Найменшою є площа багаторічних насаджень – 591,8 га. В основному це сади. Найбільша площа садів, більше 20 га, на території Іванівської, Кам'янківської, Колодіївської, Гнилицької, Кошляківської сільських рад; більше 30 га – Новосільської сільської ради. Максимальна площа садів на території Староскалатської сільської ради – 51,8 га.

У межах району спостерігається незначна диференціація у структурі агроландшафтів. В цілому структура агроландшафтів є розбалансованою, оскільки дуже високою є частка умовно нестабільних угідь (ріллі).

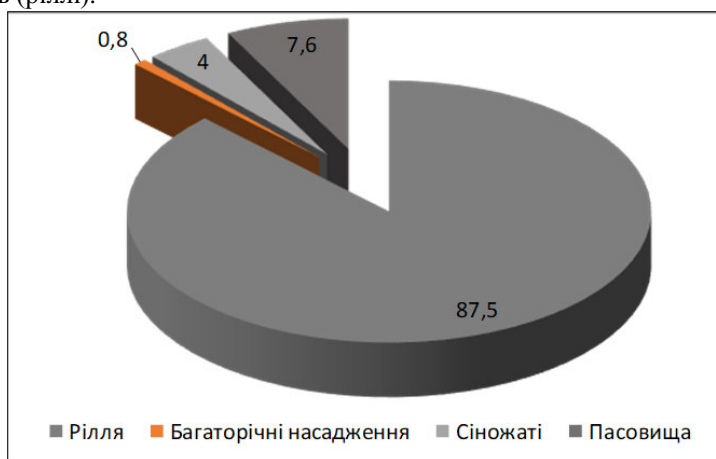

Рис. 1. Структура сільськогосподарських угідь Підволочиського району Тернопільської області (у %)

Інтенсивність антропогенного навантаження на земельні ресурси значною мірою залежить від рівня загальної господарської освоєності території, що негативно впливає на якість довкілля. Для запобігання надмірному антропогенному впливу на земельні ресурси встановлено нормативи оптимального співвідношення різних видів угідь.

Так, у Законі України «Про охорону земель» (ст. 33) визначено, що до нормативів оптимального співвідношення земельних угідь належать: оптимальне співвідношення земель сільськогосподарського, природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, історико-культурного, рекреаційного призначення, а також земель лісового та водного фондів; оптимальне співвідношення ріллі та багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ, а також земель під полезахисними лісосмугами та агроландшафтами [1].

Відповідно до Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 р. передбачено провести трансформацію структури сільськогосподарських земель: зменшити площі орних земель до 37-41% території країни шляхом виведення з ріллі схилів крутизною понад 3 градуси, земель водоохоронних зон, деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь; розширити площі полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень відповідно до науково-обґрунтованих показників, які мають розроблятися з урахуванням регіональних та місцевих особливостей [2].

Сільськогосподарська освоєність Підволочиського району є досить високою – 87,5%. Найнижча сільськогосподарська освоєність характерна для Дорофіївської (76,%), та Пальчинській (77,1%) сільських рад.

Наслідком рівня сільськогосподарської освоєності, розораності території району є високий рівень еродованості агроландшафтів (23597 га), що складає 52,2%.

Найбільшою є частка слабо-еродованих земель 39,2%, на середньо еродовані припадає 11,9% орних земель, сильно еродованих – 1,1%.

Ступінь розораності агроландшафтів характеризує їх екологічну стійкість. Найбільш нестійкими в екологічному відношенні є територія тих сільських рад де розорані землі значно переважають над умовно-стабільними угіддями, до яких відносять сіножаті, пасовища, землі вкриті лісом, чагарниками, болота.

Розрахований показник екологічної стійкості агроландшафтів в межах району становить 0,2. Найбільша екологічна стійкість агроландшафтів в Пальчинській, Дорофіївській, Богданівській, Качанівській, сільських радах (0,33–0,35). Максимальний показник екологічної стійкості агроландшафтів тільки в Новосілівській сільській раді – 0,54. Це свідчить про те, що агроландшафти території району є найбільш вразливими і потребують оптимізації використання.

Список використаних джерел

1. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 №962-IV // zakon.rada.gov.ua.
2. Про затвердження Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем України на період до 2025 року: Наказ Міністерства аграрної політики України від 20.08.2003 №280 // zakon.rada.gov.ua.
3. Головне управління Держгеокадастру в Тернопільській області [Електронний ресурс] Режим доступу: ternopilaska.land.gov.ua.
4. Земельні ресурси України. / Під ред. Медведєва М.М., Лактіонової Т.М. – Київ: Аграрна наука, 1998. – 150 с.
5. Булигін С.Ю. Формування екологічно сталих агроландшафтів: Підручник для підготовки спеціалістів в аграр.вищ.навч. закладах III–IV рівнів акредитації / С.Ю.Булигін. – К.: Урожай, 2005. – 300 с.

6. Бураков В.И. Предварительные требования к проектированию в УССР территориальной структуры экспериментальных образцов почвозащитно устроенного агроландшафта на землях и почвах, не требующих специальных мелиораций: Метод. указан. / В.И. Бураков. – Х., 1988. – 66 с.

Бучик Б.

*магістрант II курсу спеціальності 014 Середня освіта (Географія)
Науковий керівник – доц. Питуляк М.В.*

ОБҐРУНТУВАННЯ ГІДРОГРАФІЧНОГО ТА ГІДРОДИНАМІЧНОГО РЕЖИМІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КАРСТУ ПОДІЛЛЯ

Керуючись гіпотезами К. І. Геренчука (1950 р.), А. В. Огієвського (1947 р.) та інших дослідників про те, що розвиток ерозійного рельєфу Поділля проходив під впливом неотектонічних піднять, які обумовили врізання рік, О. Д. Кучерук виявив, що перебудова гідрографічної сітки Поділля мала визначальний вплив на розвиток карсту в Товтрах, Гологорах, Вороняках, Придністровському Поділлі та Опіллі. Свідченням цього є те, що подальший розвиток ерозійного рельєфу підсилив процеси денудації (а також процеси карстування, які дещо відставали від глибинної ерозії), сприяв відкопуванню захоронених карстованих порід [1, с. 70].

Досліджуючи гідрографію як один із чинників розвитку карсту О. Д. Кучерук зробив кілька важливих висновків:

- за характером і морфологічними особливостями долин рік легко визначається наявність карсту на території вододілів. Тут він відзначив деяку закономірність. Як правило, каньйоноподібна будова долин з різким переходом до вододільних просторів вказує на закарстовані ділянки вододілів. Поза їх межами долини розширюються, набувають плавні обриси схилів і непомітно переходять у вододільні простори. Тільки за межами закарстованих масивів в них з'являються притоки;

- між коливанням рівнів води в ріках і карстових вод в закарстованій товщі торгону, сармату, крейди, юри і девону існує постійний взаємозв'язок, який обумовлює змішування різних типів вод, інтенсивність їх хімічної і механічної взаємодії, утворення тимчасових карстових озер на вододілах;

- хімічний аналіз складу вод карстових рік (район Колтова, Плугова, Зборова, урочище Липники Тростянецького лісгоспу) показав насиченість їх гідрокарбонатами і сульфатами;